

# Tipologia de les oracions anomenades completives en l'obra atribuïda a Sancuniató.

## Distribució selectiva

Jordi Cors i Meya

Universitat Autònoma de Barcelona  
 Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana  
 08193 Bellaterra (Barcelona). Spain

Data de recepció: 30/3/2001

### Resum

Presentació de l'obra de Sancuniató / Filó. Distinció entre interdependència o interordinació i dependència o subordinació. El caràcter no dependent (és a dir, interdependent dins l'oració complexa) de les oracions completives o substantives amb la funció de subjecte; d'altra banda, el caràcter dependent de les altres oracions completives o substantives. Exposició, ordenada tipològicament, i comentari de totes les oracions completives que hi ha en el text de l'obra analitzada. Distribució de les referides oracions completives a l'interior d'aquesta obra, signe indicador de la varietat de les seves fonts.

**Paraules clau:** Sancuniató, Filó de Biblos, tipologia, oracions substantives o completives, interordinació, subordinació.

### Abstract

The author presents the work of Sanchuniathon / Philo. Then, he distinguishes between interdependence and dependence or subordination. He discusses also the non-dependent (*i.e.*, interdependent within the complex sentence) character of the substantive clause or proposition with the function of subject; likewise, the dependent character of the other substantive clauses or propositions. Afterwards, he shows and comments on the substantive clauses of the analysed work, with a typological ordination of all those sentences. Finally, he explains the distribution of the referred substantive clauses within this work, an indicative sign of the variety of its sources.

**Key words:** Sanchuniathon, Philo of Byblos, typology, substantive clauses or propositions, interordination, subordination.

### Sumari

1. Substantives subjecte
2. Substantives objecte directe
3. Infinitius finals en construcció personal
4. Infinitius «quasi no dependents»
5. Indicatus d'estil directe

L'obra de Sancuniatò a què fem referència és la *Història fenícia*, que coneixem indirectament com a seva perquè ha estat atribuïda a aquest personatge important, de caire ancestral dins la cultura fenícia (aproximadament d'inicis del primer mil·lenni aC), a partir de l'aval que rep de Filó de Biblos (segles I-II), en l'obra homònima del qual és considerada l'obra esmentada com a fonament de la pròpia composició, feta precisament a base de la traducció del fenici al grec dels textos de Sancuniatò. Sigui o no sigui del tot exacta aquesta informació rebuda —i, a més, no ho és ni únicament ni directament de Filó, sinó que ens arriba a través del testimoni (altrament digne de tota confiança pel que fa a la transmissió textual) d'Eusebi de Cesarea i de Porfiri (ambdós dels segles III-IV)—, el fet és que tenim una obra, fragmentària, de Filó de Biblos en grec, la *Història fenícia*, en la introducció de la qual se'ns reconeix de manera explícita que està inspirada literalment en la d'igual títol de Sancuniatò, tot i que hi ha tanmateix un petit nombre d'afegits i comentaris que són evidentment propis de Filó de Biblos com a autor<sup>1</sup>.

Doncs bé, el nombre d'oracions completives que trobem al llarg d'aquesta *Història fenícia* grega de Filó, atribuïda també a Sancuniatò pel seu referit original fenici, es de 54, 3 amb la funció sintàctica de subjecte i 51 amb la d'objecte directe. No hi ha cap cas de completiva explicativa, amb funció sintàctica d'aposiició. Formalment, la majoria duen el verb en infinitiu i algunes van introduïdes per conjunció (amb indicatiu normalment, amb un sol cas d'optatiu oblic), però no n'hi ha cap amb el verb en participi. Hi ha algun cas dubtós, que s'hauria d'afegir a les xifres donades, i que comentarem en el seu moment. A part, hi ha una adjectiva substantivada objecte directe. També, hi descobrim casos d'ús de l'infinitiu en descripcions, que suposarien un verb principal de llengua —que no hi és—, que convertiria els infinitius en completius amb la funció d'objecte directe; són quatre oracions, que he anomenat *quasi no dependents* perquè actuen com a principals, malgrat ser del tot paral·leles a les completives, com acabo d'apuntar. A més, cal prendre

1. Per simplificar, doncs, prendrem com a base de la nostra anàlisi l'obra grega d'aquest títol que ens ha transmès Filó, la *Φοινικική ιστορία*, deixant exclosos només els afegits d'Eusebi de Cesarea (expressions d'enllaç, resums o citacions indirectes, comentaris) i d'algun altre autor citat, segons la precisió que en farem de seguida. Respecte de tota aquesta qüestió, sobre l'obra de Filó-Sancuniatò, rebuda a través d'Eusebi de Cesarea, amb la bibliografia pertinent, i més en concret, pel que fa a la llengua d'aquesta obra de Filó de Biblos, basada, com hem dit, en una obra fenícia del mateix títol que s'atribueix a Sancuniatò, vegeu CORS I MEYA, J., «Trets morfosintàctics en la llengua de la *Φοινικική ιστορία* de Filó de Biblos (I)», *Faventia* 19/2 (1997) 9-32 (on precisament, a les p. 13-14, s'especifiquen els passatges que representen el text exacte de Filó a què hem al·ludit abans i, per aproximació, el de Sancuniatò) i «Trets morfosintàctics en la llengua de la *Φοινικική ιστορία* de Filó de Biblos (II)», *Faventia* 21/2 (1999) 9-44; en ambdós articles s'indica la bibliografia més important, general i lingüística: en particular, a.c. (I), n. 1 i 4, i a.c. (II), n. 2-3. D'altra banda, sobre el personatge i l'obra de Sancuniatò, però sense abordar el tema de la llengua, podem citar el resum de l'estat general de la qüestió que recentment ha presentat MALDONADO VILLENNA, F., «La teogonia de Sanchuniathon, ¿mito o realidad?», en *Religión, Magia y Mitología en la Antigüedad clásica*, ed. per CALVO MARTÍNEZ, J.L. (Granada, 1998), p. 123-135; a part, i també des d'una perspectiva de contingut, no lingüística, però que resulta complementària per al nostre estudi perquè insereix el text del relat en el seu context, vegeu CORS I MEYA, J., «Elements narratius de procedència anterior a Hesíode en el relat teogònic de Sancuniatò», en *De la Estepa al Mediterráneo*, ed. per MONTERO, J.-L., VIDAL, J. i MASÓ, F. (Monografies Eridu 1, Barcelona, 2001), p. 307-317.

en consideració el cas de 10 oracions principals o no dependents, amb l'addició d'una altra d'interdependent adversativa, com després comentarem, totes elles, de fet, sense cap dependència de cap principal, però que no deixen de dependre d'alguna manera d'incisos del verb  $\varphi\eta\mu\acute{\iota}$ , aquí molt semblants als que introdueixen completives, com a citacions que són en estil directe: això les fa comparables a les completives objecte directe —d'estil indirecte—, però en indicatiu i sense anar introduïdes per conjunció.

Abans d'exposar més detingudament tots aquests tipus de completives (amb les categories semblants mencionades), cal que ens aturem breument a considerar la mateixa noció de completiva en el marc dels altres tipus d'oracions equiparables, dins l'estructura de l'oració no simple: composta o complexa<sup>2</sup>. D'entrada, les oracions anomenades completives no les podem considerar merament com un tipus d'oració subordinada. Són **substantives**, és a dir, són l'equivalent d'un substantiu o sintagma nominal o pronominal (però no d'un sintagma adjectiu substantivat —l'oració adjectiva, relativa o participial, és formalment diferent—) en l'oració no simple, bé que no ho són perquè puguin realitzar qualsevol funció substantiva, sinó que només, de fet, a partir de la seva estructura formal, en realitzen una d'aquestes tres: subjecte, objecte directe, aposició explicativa<sup>3</sup>. Precisament aquesta triple possibilitat funcional, que per a la gran majoria de gramàtics al llarg de la història fa (o faria) referència a tres funcions sintàctiques que no es troben al mateix nivell<sup>4</sup>, és un punt clau que posa de manifest la dificultat de la noció d'oració completiva (amb la complexitat de la descripció de la triple funció esmentada) i resulta, sens dubte, el motiu més clar que explica no tan sols que la gramàtica antiga no arribés a la identificació d'aquest tipus d'oracions, sinó que hàgim hagut d'esperar fins a finals del segle XVIII perquè es reconegués amb el nom que la coneixem, d'entrada com una variant més d'oració subordinada, l'existència de l'oració completiva<sup>5</sup>.

2. Ja hem abordat inicialment en un altre lloc l'anàlisi esquemàtica de l'estructura sintàctica general de les oracions o clàusules: cf. CORS I MEYA, J., «Trets morfosintàctics ... (II)», *Faventia* 21/2 (1999), n. 3 de p. 11 i quadre V, p. 17-19, amb les notes corresponents. Pel que fa, concretament, a les oracions completives, tenim la sort de poder comptar amb un recull recent: JACQUINOD, B. (ed.), *Les Complétives en Grec Ancien. Actes du colloque international de Saint-Etienne (3-5 septembre 1998)*, Textes réunis et présentés par —, Publications de l'Université de Saint-Etienne, 1999; dins d'ell, ens són particularment interessants en la nostra aproximació a la noció de completiva, entre d'altres comparables, dintre l'àmbit més general de l'oració no simple, les aportacions de: LALLOT, J., «La complétive: une espèce insaisissable pour la grammaire antique», p. 21-31, BASSET, L., «Des participiales parmi les complétives», p. 33-44, i CRESPO, E., «Paramètres pour la définition des complétives en grec ancien», p. 45-62.
3. Vegeu les pertinents observacions que fa sobre els paràmetres referents a les funcions substantives (no pas totes, sinó només algunes, com ja hem dit) que poden exercir les oracions completives CRESPO, E., a.c. (1999), p. 49-50; també, p. 47. Cf., a més, el referent als aspectes formals (a.c., p. 46).
4. La diferència de nivell entre, almenys, subjecte i objecte directe ha estat opinió comuna entre els gramàtics fins al segle XX i, dins d'aquest segle, no totes les escoles accepten el subjecte com un actant o argument més i, en definitiva, com un altre complement, més o menys important, al costat del complement objecte directe (o del complement aposició).
5. Vegeu l'excel·lent exposició que fa d'aquesta qüestió, amb una anàlisi acurada de les dificultats que representava la identificació de l'oració completiva per part dels gramàtics antics, LALLOT, J., a.c. (1999), esp. p. 29-30 i 22.

Ara bé, justament perquè creiem que aquestes tres funcions no es troben al mateix nivell, de cap manera no podem considerar, com ja hem dit més amunt, l'oració completiva com a merament subordinada; el subjecte, efectivament, és un constituent destacat de l'oració, juntament amb el predicat, i es troben ambdós en una relació d'**interdependència**, cosa molt distinta de la relació de **dependència** o **subordinació** de l'objecte directe respecte del predicat verbal i, almenys, d'aquesta mena d'aposició respecte del nom, o pronom, al qual acompanya<sup>6</sup>. Aquests dos darrers són complements, el primer, del nucli del sintagma verbal, la segona, del nucli d'un sintagma nominal (complement que pot denominar-se també modificador, delimitador o descriptor). El subjecte, en canvi, es un constituent primari —com el predicat—, amb qui concorda el predicat i amb el qual està en una relació que s'anomena d'**interordinació**<sup>7</sup>.

6. Sobre les diverses menes d'aposició, vegeu, p.e., MATTHEWS, P.H., *Syntax*, Cambridge, 1981 (rp. 1990), p. 220-241, esp. p. 231-233 (on tracta de l'apocosió que aquí ens ocupa: una clàusula o oració que complementa un nom). Fem referència a l'anàlisi d'aquest autor pel seu interès i perquè estem d'acord amb el valor complementari de l'apocosió, sense tanmateix compartir altres punts de la seva exposició, que ara, altrament, no és el moment de discutir.
7. Com hem dit més amunt (cf. la nota 2), ja hem abordat anteriorment, d'una manera indicativa, l'anàlisi esquemàtica de l'estructura sintàctica general de les oracions o clàusules: cf. CORS I MEYA, J., «Trets morfosintàctics ... (II)», *Faventia* 21/2 (1999), n. 3 de p. 11 i quadre V, p. 17-19, amb les notes explicatives del quadre. Ara voldríem simplement remetre'ns a la n. 3 de p. 11, acabada de citar, per aclarir els punts fonamentals de la nostra reflexió i alguns dels seus elements de partida. Com ja deïem allí, per a la nostra nomenclatura hem pres com a punt de partença la distinció dels tipus de dependència o funció que exposa HJELMSLEV, L., *Prolégomenes a une théorie du langage [Omkring sprogteoriens grundlæggelse]*, Paris, 1971 [København, 1966 (1943)], p. 35-42 i 49-57 (tr. esp. 39-47 i 55-64), espec. 38-40 i 50-52 (tr. esp. 42-44 i 56-58). S'ha d'afegir que adoptem alhora —amb algunes modificacions— la formulació que en fa, en un context on s'admeten tres tipus d'unitats (simples, compostes i complexes), ROJO, G., *Aspectos básicos de sintaxis funcional* (Málaga, 1983), p. 50-52; també, 68-73 (espec. 70-71). Les modificacions que hem introduït a la formulació de G. Rojo són: reduïm els casos d'interordinació o interdependència entre oracions (completes, que constitueixen amb la respectiva parella una oració composta) a condicionals, concessives i adversatives; a més, considerem que no hi ha diferència entre clàusula i oració o, afegiríem ara, proposició —d'acord amb aquesta nomenclatura usada per alguns estudiosos, com fan, p.e., alguns dels autors recollits en l'o.c. de JACQUINOD, B. (ed.), *Les Complétives en Grec Ancien* (Saint-Etienne, 1999). Tanmateix, G. Rojo explícita i revisa en part uns anys després la seva formulació mencionada (que havia quedat amb aspectes per desenvolupar): ROJO, G.; JIMÉNEZ JULIÀ, T., *Fundamentos del análisis sintáctico funcional* (Santiago de Compostela, 1989), espec. p. 44-47, 55 (almenys, però, amb el matís reflexiu de 83-84 sobre la connexió entre subjecte i predicat) i 61; també, 127-130, 133 i 136-146 (amb alguna rectificació, que no ens acaba de convèncer), en general tot adequant algunes de les visions anteriors a una concepció funcional més ortodoxa. D'altra banda, val a dir que sobre aquests temes no ens convençien prou altres visions gramaticals, com en la nota a què ens estem remetent ja indiquem (i a les quals voldríem ara afegir l'o.c. de MATTHEWS, P.H., *Syntax*, Cambridge, 1981, esp. p. 168-194): sobretot perquè no acaben d'acceptar un paper del subjecte equivalent al del predicat, no es replantegen les relacions o funcions part-part o connexions —com diria G. Rojo—, ni el paper i la funció atribuïdes tradicionalment a les anomenades oracions subordinades. En conseqüència, és al capdavant per tot això que hem anat elaborant la nostra formulació i nomenclatura d'acord amb els criteris que ja s'han anat apuntant. En definitiva, doncs, i sense deixar de tenir en compte aspectes importants de les altres visions gramaticals a què acabem d'al·ludir —ja que són interessants i responen a anàlisis profundes—, tot i que les hem citades perquè no ens acaben de convèncer, l'elaboració que hem fet de l'esquema

L'oració completiva no és, doncs, d'entrada subordinada, sinó que, si és una substantiva subjecte, serà una oració interordinada amb el predicat principal de l'oració complexa. Abans de continuar endavant, convé aclarir senzillament aquest concepte d'**oració complexa**. D'acord amb G. Rojo<sup>8</sup> podem distingir *unitat simple* (la formada exclusivament per elements pertanyents a tipus d'unitat inferiors), *unitat composta* (la que comprèn dos o més elements o seqüències del seu mateix tipus d'unitat: implica una mena de recursivitat total, directa) i *unitat complexa* (aquella en què un o més dels seus elements funcionals consisteix en una seqüència pertanyent al seu mateix tipus d'unitat: implica una recursivitat parcial i possible a diversos nivells, directa o indirecta). Tornant a l'oració substantiva subjecte<sup>9</sup>, no es tracta d'una oració completa que està interordinada amb una altra oració completa, com ocorre amb la tesi i antítesi adversatives o l'apòdosi i pròtasi condicionals o concessives, que estan interordinades constituint ambdues una oració composta bipolar. No, és una oració completa que substitueix el subjecte d'una altra oració, que l'acull, que aleshores de simple esdevé complexa (d'acord amb la definició que hem donat) i que podem anomenar principal; és més, hom pot dir que l'oració que l'acull, precisament només acollint-la com a oració subjecte (ja completa), esdevé de fet oració, simultàniament completa, complexa i, per tant, principal. És a dir, la substantiva subjecte és un dels elements constituents primaris, juntament amb el predicat principal —amb el qual tenen una relació mútua d'interordinació—, de l'oració principal, complexa, que, sense la substantiva subjecte, no seria ni oració. En definitiva, la substantiva subjecte és, doncs, una *oració integrant d'oració complexa*.

Si es tracta d'una completiva substantiva objecte directe o aposició, són oracions completes que substitueixen un objecte directe o una aposició i esdevenen, doncs, com ja hem indicat més amunt, els complements del predicat principal o d'un dels substantius, o pronoms, de l'oració principal, la qual amb aquestes oracions substantives esdevé simultàniament oració complexa i principal (com ho esdevé amb les oracions dependents o subordinades que acull), a no ser que ja ho hagi esdevingut en esdevenir alhora oració completa per la presència d'una oració substantiva subjecte, integrant d'oració complexa. En definitiva, doncs, pel fet que les substantives objecte directe o aposició, com la resta de dependents o subordi-

---

gramatical que en el comentari de la present obra de Filó-Sancuniatí utilitzem està basada, amb els matisos indicats, en les obres mencionades de G. Rojo i d'ell amb T. Jiménez Juliá, fetes en un context funcionalista, però amb una forta inspiració i orientació glosemàtica de la també mencionada obra del danès L. Hjelmslev, de la qual així mateix, en un lloc molt destacat, ens considerem directament deutors, perquè al cap i a la fi ha estat un dels nostres punts de partença, com ja s'ha manifestat al principi d'aquesta mateixa nota.

8. Vegeu ROJO, G., *Aspectos básicos de sintaxis funcional* (Málaga, 1983), esp. p. 71-73, sobretot pel que fa a la definició estricta de simple, composta i complexa. N'estableix bé la distinció, però no n'acaba de treure totes les seqüències, com insinuàvem a la nota anterior.
9. Per a tota aquesta anàlisi de les oracions substantives subjecte, objecte directe i aposició, que s'exposa en aquest paràgraf i en el següent, vegeu de nou el quadre que he esmentat més amunt (a les notes 2 i 7): CORS I MEYA, J., «Trets morfosintàctics ... (II)», *Faventia* 21/2 (1999), quadre V, p. 17-19, sobretot ara amb les notes explicatives corresponents, esp. n. 26-27.

nades acollides, participen d'una oració que ja és estructuralment o bàsicament completa (constituïda per subjecte i predicat), creiem que els pertoca el nom d'*integrades*, en particular perquè convé distingir-les bé de les substantives subjecte, *integrants*: són, doncs, *oracions integrades en l'oració complexa*.

Analitzades les oracions anomenades completives segons la triple funció sintàctica que, de fet, a partir dels components que les conformen, poden assumir, queda clar, doncs, que el primer tipus, l'oració substantiva subjecte, no és subordinada i, en canvi, les altres dues, sí, la substantiva objecte directe i la substantiva aposició. Ara bé, si no els escau, a tots tres tipus, el nom d'oració subordinada, considero que tampoc no els ha d'escaure el nom de completiva, si és que s'entén l'oració completiva com la que fa de complement, és a dir, com un tipus d'oració subordinada o dependent de la principal. Crec que, pel que fa al nom més adient, la solució està en no negar-los una mateixa denominació, atesa la seva semblança formal, com ho demostra l'estudi dels seus paràmetres<sup>10</sup> i la tradició que les ha unides, però s'ha de procurar, a la vegada, que la denominació resulti el més objectivament compartida possible. Em sembla, doncs, que el millor nom és el de **substantiva** (seguida del nom del subtipus: subjecte, objecte directe o aposició); no hi ha cap perill de confondre-les amb d'altres possibles substantives o oracions equivalents a construccions nominals que facin altres funcions —o d'una altra manera—, perquè ja duren un nom diferent, com ara el d'adjectives substantivades (o relatives substantives...) o bé adverbials... El que crec que s'ha de bandejar és el nom de **subordinada** aplicat a tots tres tipus: com hem dit diverses vegades, només pertoca a les substantives objecte directe i a les substantives aposició. El nom de **completiva**, en canvi, és molt tradicional i es podria conservar, però mentre s'entengui que vol dir que *completen* (substantiva subjecte) o *complementen* (substantiva objecte directe i substantiva aposició) o, en tot cas, que, d'una manera comparativament preferent, són acollides dins l'oració complexa principal<sup>11</sup>.

Després d'aclarides les nocions pertinents, anem a exposar la tipologia de les oracions substantives o completives que apareixen en l'obra que comentem, d'acord amb els tipus que ja hem avançat al principi, distingint-la de la de les altres oracions ja apuntades com a assimilables. Però prèviament donarem l'equivalència de les sigles utilitzades com a síntesi de l'anàlisi morfològica i sintàctica feta a cadascun dels textos que seran citats<sup>12</sup>. S'ha d'advertir, també, que

10. Vegeu CRESPO, E., «Paramètres pour la définition des complétives ...», en *Les Complétives en Grec Ancien*, ed. per JACQUINOD, B. (Saint-Etienne, 1999), p. 45-62.

11. I això no ha de voler dir que són *subordinades*, segons una noció equívoca d'aquest mot que li pot donar el sentit d'equivalent del 'que funciona dins una unitat més àmplia' (cf., p.e., G. ROJO, o.c., 1983, p. 50).

12. Oferim gairebé totes les sigles que hem fet servir i hem tingut en compte —que en gran part, però més disperses, es poden trobar a CORS I MEYA, J., a.c. (I), p. 19 i 23, i a.c. (II), p. 14, 19-20, 33 i 35—, encara que no totes apareguin en les citacions textuals corresponents a les entrades que aquí sortiran a les llistes.

Categories i subcategories de mots:

**NPr** = nom propi, **NpA** = nom propi, terme adjunt de nom propi, **NCm** = nom comú, **NcG** = genític, substantivat com a nom comú, **AdQ** = adjectiu qualificatiu, **A/pN** = adjectiu / pronom numeral,

totes les oracions van amb el context suficient per veure'n l'estructura i lligams: subjecte, predicat, algun complement o modificador significatiu i els predicats de les oracions amb qui té lligams immediats... A més, cal explicitar finalment el valor de les petites fletxes introduïdes al mig del text per a indicar les rela-

**A/PP** = adjectiu / pronom possessiu, **Art** = article, **A/PD** = adjectiu / pronom demostratiu, **A/PI** = adjectiu / pronom indefinit o interrogatiu, **PPR** = pronom personal, **P/AR** = pronom / adjectiu o adverbi relatiu, **Avb** = adverbi, **Vb** = verb, **Ipr** = Indicatiu present, **Ips** = Indicatiu passat, **Ifu** = Indicatiu futur, **Imp** = Imperatiu, **Sjt** = Subjuntiu, **Opt** = Optatiu, **Inf** = Infinitiu, **Ptc** = Participi

Casos:

**N** = nominatiu, **V** = vocatiu, **A** = acusatiu, **G** = genitiu, **D** = datiu

Temes verbals:

**T1** = tema de present, **T2** = tema d'aorist, **T3** = tema de perfet, **T4** = tema de futur

Funcions:

**Sb** = subjecte, **OD** = objecte directe, **Ad** = adjectiu, **Ap** = aposició, **Dt** = element determinatiu, **Ra** = c. de règim adnominal, **Rp** = c. de règim preposicional, **OI** = objecte indirecte, **Ca** = c. circumstantial adverbial, **Cp** = c. circumstantial preposicional, **Pr** = predicatiu, **PN** = predicat nominal

Veus:

**At** = activa, **Mt** = mitjana, **Pv** = passiva

Gènere i nombre:

**ms** = masculí singular, **fs** = fem. sing., **ns** = neutre sing, **mp** = masc. plural, **fp** = femení plur., **np** = neutre plur., **md** = masc. dual, **fd** = fem. dual, **nd** = neutre dual

Nombre i persona:

**1<sup>s</sup>** = primera persona singular, **2<sup>s</sup>** = segona, singular, **3<sup>s</sup>** = tercera, singular, **1<sup>ap</sup>** = primera persona plural, **2<sup>ap</sup>** = segona, plural, **3<sup>ap</sup>** = tercera, plural, **2<sup>d</sup>** = segona persona dual, **3<sup>d</sup>** = tercera, dual

Tipus d'oració a què pertany el predicat:

**NDp** = no dependent, **IDp** = interdependent +, **IAv** = interdependent -, adversativa, **PCc** = interdependent -, pròtasi concessiva, **PCd** = interdependent -, pròtasi condicional, **Qnd** = quasi no dependent, **SSb** = integrant d'oració complexa, substantiva subjecte, **SOD** = substantiva objecte directe, integrada en l'oració complexa, **SAP** = substantiva aposició explicativa, integrada, **Adj** = adjectiva, integrada, **Adv** = adverbial general, integrada, (/o subordinada separada), **ATp** = adverbial temporal, integrada, **ACA** = adverbial causal, integrada, **AFn** = adverbial final, integrada, **ACs** = adverbial consecutiva, integrada, (/o sub. separada), **ACp** = adverbial comparativa, integrada (/o sub. separada)

*Les primeres sigles, de les categories de mots, i aquestes últimes, del tipus d'oració, van en negreta. A més, en els participis i infinitius amb valor verbal, les darreres sigles aquí substitueixen la sigla de la funció (corresponent al valor nominal) i duen també a continuació, però només si es tracta de participis, la sigla del cas, bé que precedida de punt. Podem afegir, per concloure, per tal de precisar millor la posició relativa de les sigles esmentades fins aquí, que l'ordre normal de col·locar-les és el següent: categories (negreta) i subcategories de mots, casos o bé temes verbals, funcions o bé veus, gènere i nombre o bé nombre i persona, tipus d'oració (negreta) o bé funció i cas (participis i infinitius amb valor nominal) i cas (participis amb valor verbal).*

Indicacions finals:

**-IND** = indeclinable,

**-COP / .COP** = verb copulatiu, **-DIR / .DIR** = relació d'estil directe: NDp equivalent a completiva d'e.d. o principal introductora d'e.d., **-HIP / .HIP** = context hipotètic (pròtasi i apòdosi; també, si hi ha dependència immediata d'alguna altra predicació —però aleshores no porta aquesta sigla l'oració contrapunt que no sigui dependent, normalment la pròtasi—): condicional, concessiu, temporal, **-OOB** = optatiu oblic, **-PNsV / .PNsV** = predicat nominal sense verb, **-PRqI** = predicat regent o principal quasi implícit (massa allunyat), i va entre parèntesis angulars <<>>, seguits de punts

cions sitàctiques entre les oracions que hi figuren<sup>13</sup>. Concretament, pel que fa a la col·locació, les fletxes van al costat del predicat verbal o nominal, o bé, del verb copulatiu, com a representants de l'oració (encara que alguna vegada, que ja s'indica, van al costat del nom que té com a modificador una or. adjectiva o subst. aposició):

- ↑ i ↓ relacions d'interdependència  
 ↑ (darrere el predicat) = or. interdep. + o equivalent  
 ↓ (davant el predicat) = or. interdep. - o equivalent
- ← i → relacions d'integració no adjectives ni apositives (equivalents a les de dependència, excepte amb l'or. subjecte); també -RED  
 ← (darrere el predicat) = or. principal complexa  
 → (davant el predicat) = or. integrant o integrada
- ↔ i ↔ relacions d'integració adjectives o apositives (equivalents a les de dependència), soles o acompanyades d'alguna de les parelles anteriors (amb les adjectives circumstancials, o bé bipolars); incloses -REL  
 ↔ (darrere el nom amb modif. o davant del relatiu amb antec. sobreent.) = or. principal complexa  
 ↔ (davant el predicat) = or. integrada adjectiva o subst. aposició
- ↑ i ↓← relacions d'interdependència i alhora d'integració substantiva subjecte; també -RES  
 → (dav. el pred.) + ↑ (dar. el pred.) = or. substantiva subjecte, integrant d'or. complexa  
 ↓ (dav. el pred.) = predicat cointegrant d'or. complexa + ← (dar. el pred. / v. cop. —si hi ha PN i v. cop.—) = or. complexa principal
- ← relació de dependència, indicada en el pred. de la principal més general de qui depèn la principal immediata (però no s'indica que aquesta hi depèn, llevat que es tracti d'una dependència adjectiva), principal immediata de l'oració del predic. central  
 ← (darrere el predicat) = or. principal de la principal dependent immediata

suspensius, **-Prs** = construcció personal, **-Qnd** / **.Qnd** = quasi no dependent, alhora que interdependent, **-RAv** / **.RAv** = relació adversativa (particularment duu aquesta sigla l'antítesi adversativa, però no la tesi corresponent; a més, una NDp en lloc de la tesi adient —cf. infra, TAa—; també, tesi i/o antítesi quan són dependents immediates d'una altra predicació —però aleshores no porta la sigla l'oració contrapunt que no sigui dependent—), **-RED** = orac. de relatiu substantiva objecte directe, SOD, **-REL** = orac. de relatiu substantiva o oració de relatiu circumstancial o adverbial, o bé bipolar, **-Rep** / **.Rep** = repetició del predicat per explicitació o explicitació de predicat implícit, **-RES** = orac. de relatiu substantiva subjecte, SSb, **-SbINF** = el subjecte del predicat nominal és infinitiu, **-SqAp** = substantiva quasi aposició, a més, amb (↔) darrere el substantiu, **-TAa** / **.TAa** = tesi adversativa absent: antítesi adversativa en resposta a NDp.

13. Cf. CORS I MEYA, J., «Trets morfosintàctics ... (II)», *Faventia* 21/2 (1999), p. 35-36, amb n. 45, on s'exposa un esquema que procura ser complet sobre l'ús de les fletxes; el reproduïm amb alguna correcció i addició. La nota (aquí es tracta de la nota següent, nota 14) sols la incloem en part, i l'ampliem amb d'altres observacions.



Cal advertir només, per acabar, que les fletxes indicadores de relacions d'integració d'estil directe van entre parèntesis «(←)» i «(→)».

Presentem les distintes llistes d'oracions per ordre alfabètic d'entrades<sup>14</sup>, primàriament, i, després, per ordre successiu de sigles, les quals van situades al final del text respectiu, abans de la referència.

## 1. Substantives subjecte

Són tres i les tres duen el verb en infinitiu, respectivament del tema de present, perfect i aorist:

↓ Ἐθος ἦν← ... τὸ ἡγαπημένον τῶν τέκνων τοὺς κρατοῦντας ἢ πόλεως ἢ ... εἰς σφαγὴν →**ἐπιδιδόναι**↑, λύτρον **Vb,Inf:T1At.-SSb** (10,44b)

Οὕτως τε →**ἔχριν**← →**πεπείσθαι**←↑ ἡμῶν ↓παρέστη← ὡς ἐκεῖνος →**γέγραφεν** **Vb,Inf:T3Mt.-SSb** (9,28b)

→**Προδιαθρῶσαι**←↑ δὲ ↓ἀναγκαῖον← ... ὅτι ... Φοίνικές ... →**ἐνόμιζον** ... →**προσεκύνουν** ... →**ἀφιέρουν** ... →**ἔνεμον** **Vb,Inf:T2At.-SSb** (9,29b)

## 2. Substantives objecte directe

Són 51, de les quals 43 duen el verb en infinitiu (17 del tema de present, 23 del tema d'aorist i 3 del tema de perfect), 7 en indicatiu (totes set del tema de present, tres del temps de present i quatre de l'imperfect), amb conjunció (sempre ὅτι), i una en optatiu (oblic, de tema de present), també amb conjunció (ὅτι):

τοὺς ἀπολειφθέντας φησι← ... καὶ τούτοις ἑορτὰς →**ἄγειν** κατ' ἔτος **Vb,Inf:T1At.-SOD** (10,10c)

Εἴρηται← δὲ ἡμῶν ... ἐν τοῖς ..., ἐν οἷς ↔**κατασκευάζεται**← ὅτι ... <τὸ ζῶον> ... καὶ ὡς εἰς ἑαυτὸν →**ἀναλύεται** **Vb,Ipr:T1Mt.3<sup>as</sup>.SOD** (10,48a)

14. És a dir, entrada o mot central de cada text citat; aquí és el predicat, o verb copulatiu, si n'hi ha. A part, respecte de les fletxes, encara, cal puntualitzar que, en cada cas d'estil directe, només s'assenyala(en) amb la fletxa el(s) predicat(s) que no és(són) entrada o mot central de la citació. En canvi, en els altres casos, tanmateix s'assenyalen normalment, almenys, els dos (o més) predicats implicats en cada relació immediata, sigui qui sigui a qui pertoqui l'entrada, tot i que en la citació textual de l'entrada més important o principal, p.e., no s'acostuma a assenyalar la relació dels predicats d'oracions integrades adjectives o adverbials. D'altra banda, vegeu CORS I MEYA, J., «Trets morfosintàctics ... (II)», *Faventia* 21/2 (1999), sobre la presentació del text: n. 9 de p.13, n. 35 de p. 33 i n. 43 de p. 35; recordem especialment que el *subjecte implícit* (però explícit en el context proper) no sols va *en cursiva* (com tots els subjectes; també hi van els predicats nominals si l'entrada és pel verb copulatiu), sinó que va *entre parèntesis angulars* «< >», precedits o seguits de punts suspensius; a més, afegim ara que, si se'l col·loca al mig del text, els punts suspensius van abans i després; convé recordar també que, si el subjecte no és explícit enlloc del context proper, se'l supleix amb l'addició d'un pronom (*en cursiva*) entre claudàtors «[ ]». A part, el verb φησιν / φησι (*PE* I. 10, 7a'. 9a' i 10a'), que ha quedat exclòs del text de Filó-Sancuniatí perquè consta que és d'Eusebi —cf. CORS I MEYA, J., «Trets morfosintàctics ... (I)», *Faventia* 19/2 (1997), p. 13-14—, tanmateix l'introduïm, com a verb principal, en les citacions textuales de les entrades dels verbs que en depenen; aleshores el posem entre claudàtors «[ ]», seguit de punts suspensius si cal.

[φησι]← ... γενομένων ὄμβρων καὶ πνευμάτων παρατριβέντα τὰ ἐν τῇ Τύρω  
 δένδρα πῦρ →**ἀνάψαι** καὶ ... **Vb,Inf:T2At.-SOD** (10,10a)

[φησι]← ... τὸν Οὖσων ... →**ἀνιερώσαι** δὲ δύο στήλας πυρὶ καὶ πνεύματι καὶ  
 ... **Vb,Inf:T2At.-SOD** (10,10b)

οἱ ἐπιγενόμενοι ἱερεῖς ... ἠθέλησαν← αὐτὴν ... καὶ εἰς τὸ μυθῶδες  
 →**ἀποκαταστήσαι** **Vb,Inf:T2At.-SOD** (9,26b)

οἱ ἐπιγενόμενοι ἱερεῖς ... ἠθέλησαν← αὐτὴν →**ἀποκρύψαι** καὶ ... **Vb,Inf:T2At.-SOD** (9,26b)

οἱ δὲ τὸν τῦφον →**αὔξειν** ἐκ παντὸς ἐπινοοῦντες← ... παρέδουσαν←  
**Vb,Inf:T1At.-SOD** (10,39b)

προδιαρθρωσάμεν← ... ὅτι οἱ παλαίτατοι τῶν βαρβάρων ... κατασκευασάμενοι,  
 στήλας τε καὶ ῥάβδους →**ἀφιέρουν** ἔξ ὀνόματος αὐτῶν  
**Vb,Ips:T1At.3<sup>p</sup>.SOD** (9,29c)

τοὺς ἀπολειφθέντας φησι← ῥάβδους αὐτοῖς →**ἀφιερώσαι** καὶ ... **Vb,Inf:T2At.-SOD** (10,10c)

[φησιν]← →**γεγενῆσθαι** ἐκ τοῦ Κολπία ἀνέμου καὶ γυναικὸς Βάαυ ... Αἰῶνα  
 καὶ Πρωτόγονον, θνητοὺς ... **Vb,Inf:T3Mt.-SOD** (10,7a)

φησι← ... Χρόνοις δὲ ... ἀπὸ τῆς Ὑψουραίου γενεᾶς →**γενέσθαι** Ἀγρέα καὶ  
 Ἀλιέα, τοὺς ... εὐρετάς **Vb,Inf:T2Mt.-SOD** (10,11a)

φασίν← ... Μετὰ ταῦτα ἐκ τοῦ γένους τούτων →**γενέσθαι** νεανίας δύο  
**Vb,Inf:T2Mt.-SOD** (10,12a)

[φησιν]← ἀπὸ Γένους Αἰῶνος καὶ Πρωτογόνου →**γεννηθῆναι** αὐτῆς παιδας  
 θνητούς **Vb,Inf:T2Pv.-SOD** (10,9a)

<Οὐρανός> ... ἐπιχειρεῖν← δὲ καὶ τοὺς ἔξ αὐτῆς παιδας →**διαφθείρειν**  
**Vb,Inf:T1At.-SOD** (10,17)

ὁ Σαγχοιναθῶν ... καὶ τὰ ἔξ ἀρχῆς ... παρὰ πάντων →**εἰδέναι** ποθῶν←, ...  
 ἔξεμάστευσεν← **Vb,Inf:T3At.-SOD** (9,24a)

Ταῦθ' ἡμῖν εὐρηται← ἐπιμελῶς →**εἰδέναι** τὰ Φοινίκων ποθοῦσι←  
**Vb,Inf:T3At.-SOD** (9,27b)

Εἶρηται δὲ ἡμῖν ... ὑπομνήμασιν← ..., ἐν οἷς ←κατασκευάζεται← ὅτι ... <τὸ  
 ζῶον> ... ἀθάνατον →**εἶη** καὶ ... **Vb,Opt:T1At.3<sup>s</sup>.SOD-OOB.COP** (10,48a)

ὑποτίθεται← ... ταῦτα δὲ →**εἶναι** ἄπειρα καὶ ... **Vb,Inf:T1At.-SOD-COP.RAV**  
 (10,1a)

<φησι>← ... →**εἶναι** δὲ τοῦτον τὸν Ὕφαιστον **Vb,Inf:T1At.-SOD-PrqI.COP**  
 (10,11b)

τὴν δὲ Ἀστάρτην Φοίνικες τὴν Ἀφροδίτην →**εἶναι** λέγουσιν← **Vb,Inf:T1At.-SOD-COP** (10,32a)

[φησι]← ... τὸν Οὖσων ... πρῶτον τολμησαι← εἰς θάλατταν →**ἐμβῆναι**  
**Vb,Inf:T2At.-SOD** (10,10b)

προδιαρθρωσαι← ... ὅτι οἱ παλαιάτατοι τῶν βαρβάρων ... καὶ ταῦτα μεγάλως σεβόμενοι καὶ ἔορτάς →**ἔνεμον** αὐτοῖς τὰς μεγίστας **Φοίνικες**  
**Vb,Ips:T1At.3<sup>p</sup>.SOD** (9,29c)

προδιαρθρωσαι← ... ὅτι οἱ παλαιάτατοι τῶν βαρβάρων ... θεοὺς →**ἐνόμιζον** μεγίστους τοὺς τὰ πρὸς ... χρεῖαν εὐρόντας ἢ ... εὖ ποιήσαντας τὰ ἔθνη  
**Vb,Ips:T1At.3<sup>p</sup>.SOD** (9,29c)

[φρσι]← τὸν Ὑφουράνιον ... καλύβας τε →**ἐπινοῆσαι** ἀπὸ καλάμων καὶ θρύων καὶ παπύρου, ... δὲ ... **Vb,Inf:T2At.-.SOD** (10,10a)

οἱ δὲ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοίχους φασίν← →**ἐπινοῆσαι** ἐκ πλίνθων  
**Vb,Inf:T2At.-.SOD** (10,11c)

ἐξεμάστευσεν← ... εἰδώς← ὅτι τῶν ὑφ' ἥλιον γεγονότων **πρωτός** →**ἔστι** **Τάαντος**, ὁ ... ἐπινοήσας καὶ ... **Vb,Ipr:T1At.3<sup>s</sup>.SOD-COP** (9,24b)

φρσιν← ... ἔμφασιν(↔) διδοὺς← ὁ Ἐπήεις ὅτι ... <ῶφρις> ... καὶ **διάπυρόν** →**ἔστι**  
**Vb,Ipr:T1At.3<sup>s</sup>.SOD-SqAp.COP** (10,49c)<sub>1</sub>

[φρσιν]← ... →**εὐρεῖν** δὲ τὸν Αἰῶνα τὴν ἀπὸ δένδρων τροφήν **Vb,Inf:T2At.-.SOD** (10,7a)

<φρσι>← ... **τοῦτον** τὸν Ἡφαιστον, →**εὐρεῖν** δὲ ἄγκιστρον καὶ δέλεαρ καὶ ὄρμᾶν καὶ σχεδιάν πρῶτόν τε ... **Vb,Inf:T2At.-.SOD-PrqI** (10,11b)

Οὕτως τε [τάδε] →**ἔχειν**← πεπεισθαι← ἡμῖν παρέστη ὡς ἐκεῖνος →γέγραφεν  
**Vb,Inf:T1At.-.SOD** (9,28b)

ὑποτίθεται← ... ταῦτα δὲ ... καὶ διὰ πολὺν αἰῶνα μὴ →**ἔχειν** πέρας  
**Vb,Inf:T1At.-.SOD-RAV** (10,1a)

Οἱ δὲ Ἑλληνας ... ταῖς τε τῶν μύθων ἡδοναῖς →**θέλγειν** ἐπινοοῦντες← παντοίως ἐποικίλλον← **Vb,Inf:T1At.-.SOD** (10,40b)

<φρσι>← ... →**καλεῖσθαι** δὲ αὐτὸν καὶ Δία Μελίχιον **Vb,Inf:T1Pv.-.SOD-PrqI** (10,11c)

φασίν← ... →**καλεῖσθαι** δὲ αὐτῶν τὸν μὲν Τεχνίτην, τὸν δὲ Γῆϊνον Αὐτόχθονα  
**Vb,Inf:T1Pv.-.SOD** (10,12a)

[φρσι]← ... τὰ ἐν τῇ Τύρῳ δένδρα ... καὶ τὴν αὐτῶν ὕλην →**καταφλέξει**  
**Vb,Inf:T2At.-.SOD** (10,10a)

[φρσιν]← ... ἐκ τούτων τοὺς **γενομένους** →**κληθῆναι** Γένος καὶ Γενεάν, καὶ ...  
**Vb,Inf:T2Pv.-.SOD** (10,7b)

[φρσιν]← ... τοὺς **γενομένους** ... Γένος καὶ Γενεάν, καὶ →**οἰκῆσαι** τὴν Φοινίκην  
**Vb,Inf:T2At.-.SOD** (10,7b)

[φρσι]← τὸν Ὑφουράνιον →**οἰκῆσαι** Τύρον καλύβας τε ... **Vb,Inf:T2At.-.SOD** (10,10a)

[φρσιν]← ... [τούτους] αὐχμῶν δὲ **γενομένων** τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν →**ὀρέγειν** πρὸς τὸν ἥλιον **Vb,Inf:T1At.-.SOD** (10,7b)

<φρσι>← ... **τοῦτον** τὸν Ἡφαιστον ... πρῶτόν τε πάντων ἀνθρώπων →**πλεῦσαι**  
**Vb,Inf:T2At.-.SOD-PrqI** (10,11b)

περιτέμνεται←, ταῦτόν →**ποιῆσαι** καὶ τοὺς ἄμ' αὐτῷ **συμμάχους**  
ἐξαναγκάσας← **Vb,Inf:T2At.-.SOD** (10,33)

προδιαρθρωσαί← ... ὅτι οἱ παλαιάτατοι τῶν βαρβάρων ... ἠγούμενοι ὡς θεοὺς  
→**προσεκύνουν**↑ καὶ εἰς τὸ χρεῶν ↓**μεταστάντας** **Vb,Ips:T1At.3<sup>a</sup>p.SOD-HIP**  
(9,29c)

τούτων δὲ τελευτησάντων τοὺς ἀπολειφθέντας φησι← ... καὶ τὰς στήλας  
→**προσκυνεῖν** καὶ ... **Vb,Inf:T1At.-.SOD** (10,10c)

[φησι]← ... τὸν Οὔσων ... δύο στήλας πυρὶ καὶ πνεύματι καὶ →**προσκυνῆσαι**  
αἰμά τε ... **Vb,Inf:T2At.-.SOD** (10,10b)

ἐπενόησαν← δὲ οὗτοι αὐτὰς →**προσιθῆναι** τοῖς οἴκοις καὶ περιβόλους καὶ  
σπήλαια **Vb,Inf:T1At.-.SOD** (10,13)

[φησι]← ... τὸν Οὔσων ... αἰμά τε →**σπένδειν** αὐταῖς ἐξ ὧν ἤγρευε θηρίων  
**Vb,Inf:T1At.-.SOD** (10,10b)

[φησι]← τὸν Ὑψουράνιον ... →**στασιάσαι** δὲ πρὸς τὸν ἀδελφὸν Οὔσων  
**Vb,Inf:T2At.-.SOD** (10,10a)

Οὔσων, ὃς ... πρῶτος ἐκ δερμάτων ὧν ↔ἰσχυσεν← →**συλλαβεῖν** θηρίων↔  
εὔρεν← **Vb,Inf:T2At.-.SOD** (10,10a)

οὗτοι ἐπενόησαν← τῷ πηλῷ τῆς πλίνθου →**συμμιγνύειν** φορυτὸν καὶ ...  
**Vb,Inf:T1At.-.SOD** (10,12a)

οὗτοι ἐπενόησαν← ... καὶ τῷ ἡλίῳ αὐτὰς →**τερσαίνειν** **Vb,Inf:T1At.-.SOD**  
(10,12a)

[φησι]← ... τὸν Οὔσων καὶ ἀποκλαδέυσαντα πρῶτον →**τολμῆσαι**← εἰς  
θάλατταν →ἐμβῆναι **Vb,Inf:T2At.-.SOD** (10,10b)

Dels textos acabats de citar, n'hi ha un que hem considerat que presenta una substantiva objecte directe, concretament amb conjunció (ὅτι) i present d'indicatiu, però que podria defensar-se que es tracta d'un cas —aquí seria l'únic— de substantiva aposició. De fet, la substantiva depèn d'una frase verbal equivalent a un verb transitiu, que és la interpretació que se li ha donat, però no és tanmateix del tot rebutjable separar els dos elements de la frase verbal (un participi i un objecte directe) i considerar, en conseqüència, la substantiva com a aposició de l'objecte directe esmentat:

φησιν← ... ἔμφασιν(↔) διδοὺς← ὁ Ἐπίεις ὅτι ... <ῶφις> ... καὶ **διάπυρόν** →**ἔστι**  
**Vb,Ipr:T1At.3<sup>a</sup>s.SOD-SqAp.COP** (10,49c)<sub>1</sub>

A més, a part, podem citar una oració diferent, però molt equiparable; es tracta d'una única **oració adjectiva substantivada** (relativa substantiva) objecte directe, amb relatiu i el verb en imperfet d'indicatiu:

<ῆ... σύγκοιτος> ... τίκει← δὲ παρὰ τούτῳ ὃ κατὰ γαστρὸς ἐξ Οὐρανοῦ →**ἔφερεν**  
**Vb,Ips:T1At.3<sup>a</sup>s.Adj-RED** (10,19a)

### 3. Infinitius finals en construcció personal

És el cas de dues construccions personals, amb infinitius finals, però que esdevindrien oracions substantives subjecte si la construcció es considerés impersonal. És una possibilitat, però crec que és preferible la interpretació personal, a més, tenint en compte el context concret. Són infinitius del tema de present. De fet, pertanyen a la mateixa construcció sintàctica general, l'oració complexa que els acull, i hi ha establerta entre ells una relació adversativa, d'interdependència o interordinació:

<τὸ ζῶον> ... οὐ μόνον ... νεάζειν↑, ἀλλὰ καὶ αὔξησιν ↓→ἐπιδέχεσθαι μείζονα πέφυκεν← **Vb,Inf:T1Mt.-AFn-Prs.RAv** (10,47)

<τὸ ζῶον> ... οὐ μόνον τε ἐκδυόμενον τὸ γῆρας →νεάζειν↑, ἀλλὰ καὶ ... ↓ἐπιδέχεσθαι ... πέφυκεν← **Vb,Inf:T1At.-AFn-Prs.RAv** (10,47)

### 4. Infinitius «quasi no dependents»

Són quatre oracions d'infinitiu (una de tema de present i tres de tema d'aorist): en el context descriptiu on es troben s'ha prescindit del tot d'un verb d'expressió del qual, com a verb principal, haurien de dependre en qualitat de completives o substantives objecte directe, per donar més coherència, així, al conjunt de l'entramat narratiu. Dues són del tot equivalents a oracions no dependents (aquí, la tercera i la quarta), i les altres dues (aquí, la segona i la primera) són, de fet, interdependents i mantenen entre elles una relació adversativa. En definitiva, són gairebé completives, com són gairebé independents, però, realment, no són ni una cosa ni l'altra; per això, les hem anomenades «quasi no dependents»:

ἐπιχειρεῖν↑ δὲ ... παιδας διαφθεῖρειν, τὴν δὲ Γῆν ↓ἀμύνασθαι πολλάκις, συμμαχίαν αὐτῇ συλλεξαμένην **Vb,Inf:T2Mt.-IAv-Qnd** (10,17)

<ὁ δὲ Οὐρανός> ... ἐπιχειρεῖν←↑ δὲ καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς παιδας →διαφθεῖρειν, τὴν δὲ Γῆν ↓ἀμύνασθαι **Vb,Inf:T1At.-IDp-Qnd** (10,17)

ἀπὸ τούτων γενέσθαι Ἄμυνον καὶ Μάγον **Vb,Inf:T2Mt.-Qnd** (10,13)<sub>1</sub>

ἀπὸ τούτων γενέσθαι Μισώρ καὶ Συδύκ **Vb,Inf:T2Mt.-Qnd** (10,13)<sub>2</sub>

### 5. Indicatus d'estil directe

De fet, en altres contextos, no caldria ni mencionar aquestes oracions, perquè no són completives o substantives objecte directe: són certament oracions no dependents. Però aquí l'autor barreja amb les completives o substantives —d'estil indirecte— de tal manera aquestes oracions d'estil directe, presentades amb incisos del verb φημί absolutament paral·lels als que utilitza per a introduir les completives (incisos, d'aquest o d'altres verbs, de vegades insistents i repetitius i de vegades llargament absents), que cal posar els dos tipus d'oracions l'un al costat de l'altre per tal d'aclarir-ne millor les semblances i diferències. Resulten, així, molt semblants dins un context de relativa variació formal, bé que les d'estil directe es mostren

alhora diferents perquè no duen infinitiu ni tenen cap conjunció com a element de dependència. Són 11 oracions, que duen totes el verb en indicatiu (dues del tema de present, però en passat: temps imperfecte, i 9 del tema d'aorist). Deu són simplement no dependents i una (col·locada aquí al final) és, de fet, interdependent, que manté una doble ralació adversativa amb dos infinitius:

... διὰ τοῦ φάναι(←) “<ῶφιν> ... **διηγύασεν**” Vb,Ips:T2At.3<sup>a</sup>s.NDp-DIR (10,49c)

ἐκ τούτων, φησίν(←), **ἐγεννήθησαν** Σαμημοῦμος, ὁ καὶ Ὑφουράνιος <καὶ Οὐσῶος> Vb,Ips:T2Pv.3<sup>a</sup>p.NDp-DIR (10,9b)

οὗτοι, φησίν(←), ... καὶ τὴν χρῆσιν **ἐδίδαξαν** Vb,Ips:T2At.3<sup>a</sup>p.NDp-DIR (10,9a)

<τῶν προειρημένων> ... καὶ διὰ τὸ κάλλος ἀπ’ αὐτῆς (φησίν)(←) **ἐκάλεσαν** τὴν ὀμώνυμον γῆν Vb,Ips:T2At.3<sup>a</sup>p.NDp-DIR (10,15c)

<Γένος καὶ Γενεάν> ... τοῦτον γάρ, φησί(←), θεὸν **ἐνόμιζον** μόνον οὐρανοῦ κύριον Vb,Ips:T1At.3<sup>a</sup>p.NDp-DIR (10,7b)

ἔτι δὲ (φησίν)(←) **ἐπενόησεν** θεὸς Οὐρανὸς βασιτύλια Vb,Ips:T2At.3<sup>a</sup>s.NDp-DIR (10,23)

οὗτοι, φησίν(←), **εὗρον** ἐκ παρατριβῆς ξύλων πῦρ Vb,Ips:T2At.3<sup>a</sup>p.NDp-DIR (10,9a)

οὗτοι (φησί)(←) πρῶτοι πλοῖον **εὗρον** Vb,Ips:T2At.3<sup>a</sup>p.NDp-DIR (10,14b)<sub>1</sub>

<οὗτοι> ... ἀπὸ μητέρων δέ, φησίν(←), **ἐχορημάτιζον** Vb,Ips:T1At.3<sup>a</sup>p.NDp-DIR (10,9b)

Ταῦτα δέ, φησί(←), πρῶτοι πάντων **ὑπεμνηματίσαντο** οἱ ἐπτά ... παῖδες ... καὶ ὁ ὄγδοος ... ἀδελφὸς Vb,Ips:T2Mt.3<sup>a</sup>p.NDp-DIR (10,38)

εἶνα↑ ἄπειρα καὶ ... μὴ ἔχειν↑ πέρας. Ὅτε δέ, φησίν(←), ἠράσθη ..., ἡ πλοκή ἐκείνη ↓**ἐκλήθη** Πόθος Vb,Ips:T2Pv.3<sup>a</sup>s.IAv-DIR (10,1b)

El que sorprèn de l'obra que examinem, no és solament la varietat de tipus d'oracions substantives o completives que hi trobem, entre les pròpiament completives i les que hem vist que s'hi podrien assimilar, varietat facilitada per l'ambigüitat d'algunes de les formes que apareixen que, com hem comentat, resulten difícils de classificar, sinó que, d'entrada, ens sorprèn principalment un altre aspecte, realment contrari, és a dir, l'escassa diversitat formal que hi ha entre les diferents oracions pròpiament substantives analitzades: *a*) no hi ha en l'obra cap substantiva amb el verb en participi (perquè, de fet, no s'hi troba cap predicat principal corresponent que indiqui percepció); *b*) no hi ha cap cas clar de substantiva aposició; *c*) només en tres ocasions el predicat principal expressa una construcció impersonal o equivalent (els tres casos de substantives subjecte); i, finalment, *d*) de les 51 substantives objecte directe, 26 tenen com a verb principal φημί i duen, doncs, el verb en infinitiu, com també el duen 17 oracions més (una amb el verb principal λέγω, 6 amb verbs principals de judici, pensament, i 10 amb verbs principals d'expressió, voluntat), les quals fan, amb les 26 mencionades ara mateix, el total de 43 amb el verb en infinitiu ja indicades en l'apartat 2. En resum, val a dir que s'observa, amb totes aquestes dades, una relativa pobresa de recursos expressius o esti-

lístics, malgrat la descrita abundància de mitjans, i una certa tendència a l'ambigüitat o confusió entre les diverses maneres de manifestar-se l'autor, concretament en l'àmbit de les construccions substantives o completives.

Això d'entrada, però després, d'altra banda, revisant el conjunt de l'obra sota aquesta perspectiva, crida encara més l'atenció la **distribució selectiva** de les oracions completives o substantives que s'hi fa patent: 31 de les 51 substantives objecte directe (totes 31 amb el verb en infinitiu, 26 de les quals són precisament les que ja hem vist que tenen com a verb principal φημί —en una gran majoria, doncs, d'estil indirecte: en concret,  $26 + 3 = 29$ —) es troben totes en un petit fragment (on hi ha també un alt percentatge de les oracions que podrien assimilar-s'hi: 2 de les 4 que hem denominat «quasi no dependents» i 6 de les 11 d'estil directe), fragment que rep el nom d'*Història de la Cultura* (PE 1.10, 6-14), i representa, aproximadament, una mica menys de la sisena part del text que ens ha arribat d'aquesta obra que comentem. També, al principi, en el fragment que és considerat el *Prefaci* (PE 1.9, 23-29; 10, 6) i representa una mica més de la setena part del text, hi ha una altra concentració, més petita, de substantives: 10 substantives objecte directe (5 amb ὄτι + el verb en indicatiu i 5 amb el verb en infinitiu) i 2 de les 3 substantives subjecte; tanmateix en un nombre molt inferior a la concentració anterior i bastant més normal. En la resta de l'obra, en canvi, hi ha com una mena de dispersió pretesa, amb llargs fragments que ens fan ben visible una absència desconcertant d'un tipus tan habitual de construcció sintàctica: en els 2/3 de text que queden, i amb una distribució molt desigual, hi ha només 10 substantives objecte directe (7 amb infinitiu, 2 amb ὄτι + indicatiu i una + optatiu oblic) i una substantiva subjecte; a part, algunes de les oracions que podrien assimilar-s'hi (una adjectiva, 2 «quasi no dependents» i 5 d'estil directe). Això, al capdavant, ens ve a confirmar el que ja ens mostren altres indicis estilístics: que les fonts reals de Filó-Sancuniatí no són una font ja unificada, sinó distintes fonts, fragmentàries i probablement properes i prou conegudes en la seva vivor diferent. En definitiva, doncs, unes divergències expressives tan marcades, malgrat l'intent —que hi és i es pot resseguir bé— d'unificar l'obra i fer-la coherent, delaten unes fortes dissimilituds entre les fonts originals, fenícies o no, diferències que acaben manifestant-se clarament, com hem vist, en detalls de pura economia distributiva dels recursos expressius que efectivament s'han fet servir.